

Szkołnictwo w Polsce po roku 1989

29 sierpnia 2025

Przełom roku 1989

„Dla większości społeczeństwa lata osiemdziesiąte były ekonomicznym koszmarem. Niedobory podstawowych artykułów, ich fatalna jakość, poniżający wysiłek wkładany w ich zdobywanie(...) wszystko to powodowało rosnące zmęczenie i nerwowość w stosunkach międzyludzkich. Chamstwo, korupcja, agresja i obojętność na losy współobywateli osiągnęły nienotowane dotąd rozmiary” [\[1\]](#). W związku z frustracją społeczeństwa kraj ogarnęła fala strajków: na przełomie kwietnia i maja 1988 roku strajkowano w zakładach komunikacyjnych w Bydgoszczy, Hucie im. Lenina, Hucie Stalowa Wola, Stoczni Gdańskiej. Stanęła kopalnia „Manifest Lipcowy”, a wkrótce strajk objął 14 kopalń górnośląskich, do strajku włączyli się portowcy ze Szczecina, i ponownie Stocznia Gdańska.

W chwili rozpoczęcia rozmów „okrągłego stołu” „nastroje społeczne sięgnęły dna” [\[2\]](#), sytuacja ekonomiczna była bardzo zła, nikt nie wierzył w poprawę sytuacji. Na mocy porozumień między ówczesnymi władzami a opozycją przyszłe wybory do Senatu miały być całkowicie wolne, a na scenę polityczną powróciła „Solidarność”. Dnia 29 XII 1989 Sejm dokonał zmian w konstytucji, które formalnie zakończyły istnienie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Zmieniono nazwę państwa na Rzeczpospolita Polska. W czerwcu 1990 roku odbyły się pierwsze wolne wybory prezydenckie w których zwyciężył Lech Wałęsa. Przed nowym rządem stanęły ważne cele do zrealizowania – ograniczenie hiperinflacji, zmniejszenie deficytu budżetowego i wprowadzenie mechanizmu rynkowego.

Szkolnictwo po roku '89

Wraz z przemianami politycznymi nastąpiły przemiany w polskim szkolnictwie. Przede wszystkim nastąpiło odejście od upolitycznienia szkolnictwa.[\[3\]](#) W roku 1989 Komitet Ekspertów opracował nowy scenariusz reformy polskiego szkolnictwa według zasad: powszechności, drożności, ustawiczności, szerokiego profilu kształcenia i elastyczności programowej i organizacyjnej.

Dnia 7 września 1991 roku została uchwalona Ustawa „O systemie kształcenia”. Obowiązek szkolny na mocy tej ustawy objął osoby od 7 do 17 roku życia.

System szkolny składa się z[\[4\]](#):

- **przedszkola** – edukacja przedszkolna obejmuje dzieci w wieku 3-6 lat
- **szkoły podstawowej** – 8-letniej rozpoczynanej w 7 roku życia. Edukacja w szkole podstawowej jest obowiązkowa
- **szkoły ponadpodstawowe**

liceum ogólnokształcące (w którym nauka trwa 4 lata, poprzedzona jest egzaminem wstępnym, a kończy się egzaminem dojrzałości, po którym absolwent może ubiegać się o przyjęcie na studia wyższe),

szkoły zasadnicze (3 letnie, zakończone egzaminem dającym zawód na poziomie robotnika wykwalifikowanego, oraz daje możliwość ubiegania się o przyjęcie do szkoły zawodowej, organizowanej na podbudowie programowej zasadniczej szkoły zawodowej)

- **średnie szkoły zawodowe**

licea zawodowe (nauczanie trwa 4 lata, zapewniają wykształcenie ogólne, po ukończeniu można zdać maturę i ubiegać się o przyjęcia na studia wyższe),

technika zawodowe i szkoły równorzędne (nauka trwa 4 lub 5

lat, absolwenci uzyskują świadectwo ukończenia szkoły lub świadectwo dojrzałości i uzyskują tytuł technika lub inny tytuł określony w klasyfikacji zawodów,

szkoły policealne – są szkołami średnimi przygotowującymi absolwentów liceów ogólnokształcących do pracy zawodowej – czas nauki jest różny i zależy od Klasyfikacji Zawodów Specjalności Szkolnictwa Zawodowego,

- szkoły specjalne – przeznaczone dla dzieci i młodzieży niewidomej, niedowidzącej, głuchej, przewlekle chorej, upośledzonych umysłowo, kalekich oraz społecznie niedostosowanych. Obowiązkiem tych szkół jest realizacja obowiązku szkolnego przy zastosowaniu specjalnych metod nauczania i wychowania.

Wszelkie szkoły mogły być państwowe lub prywatne. Na mocy uchwały z dnia 24 grudnia 1989 roku.

Szkołą publiczną jest szkoła która:

1. zapewnia bezpłatne nauczanie w zakresie ramowych planów nauczania,
2. przeprowadza rekrutację uczniów w oparciu o zasadę powszechnej dostępności,
3. zatrudnia nauczycieli posiadających kwalifikacje określone w odrębnych przepisach,
4. realizuje ustalone dla danego typu szkoły minimum programowe i ramowy plan nauczania,
5. stosuje ustalone przez Ministra Edukacji Narodowej zasady oceniania i promowania uczniów

Szkoły niepubliczne mogą być prowadzone przez organizacje społeczne (szkoły społeczne), organizacje wyznaniowe oraz osoby fizyczne (szkoły prywatne). Szkoła niepubliczna może uzyskać statut szkoły publicznej, co umożliwia jej uczniom uzyskiwanie świadectw i dyplomów państwowych. Warunkiem jest realizacja minimum programowego i stosowanie zasad klasyfikowania i promowania uczniów ustalony przez MEN.

Szkolnictwo w Polsce po roku 1989 uległo głębokim przeobrażeniom, które były konsekwencją przemian politycznych, społecznych i gospodarczych zachodzących w całym kraju po upadku systemu komunistycznego. Transformacja ustrojowa stworzyła warunki do budowania nowego modelu edukacji opartego na zasadach demokratycznych, wolnorynkowych i europejskich standardach jakości kształcenia. Najważniejszymi kierunkami zmian stały się decentralizacja systemu, zwiększenie autonomii szkół, dostosowanie programów nauczania do realiów gospodarki rynkowej oraz wprowadzenie nowych struktur organizacyjnych.

W pierwszych latach po 1989 roku kluczową rolę odegrało uniezależnienie systemu edukacji od centralnego sterowania i ideologicznych wpływów państwa. Reforma oświaty zmierzała do wzmocnienia samorządów terytorialnych, które od lat dziewięćdziesiątych przejęły odpowiedzialność za prowadzenie i finansowanie szkół podstawowych i średnich. To rozwiązanie miało na celu zwiększenie elastyczności i dostosowanie szkolnictwa do potrzeb lokalnych społeczności. Jednocześnie szkoły uzyskały większą autonomię programową i organizacyjną, co pozwoliło na lepsze reagowanie na wyzwania współczesności.

Jednym z najbardziej znaczących momentów w historii powojennej edukacji była reforma systemu szkolnictwa z 1999 roku, która wprowadziła nowy układ strukturalny: sześcioletnią szkołę podstawową, trzyletnie gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalne, obejmujące licea ogólnokształcące, profilowane i technika. Reforma ta miała na celu wydłużenie okresu kształcenia ogólnego oraz umożliwienie młodzieży bardziej świadomego wyboru dalszej ścieżki edukacyjnej. Choć rozwiązanie to miało wielu zwolenników, z czasem pojawiły się liczne kontrowersje związane z funkcjonowaniem gimnazjów, które były krytykowane za pogłębianie problemów wychowawczych i trudności w adaptacji uczniów.

Po roku 2000 rozwój polskiego szkolnictwa był silnie związany z procesem integracji europejskiej. Polska, wchodząc do Unii Europejskiej w 2004 roku, zobowiązała się do dostosowania

systemu edukacyjnego do standardów unijnych. Wprowadzono nowoczesne podstawy programowe, większy nacisk położono na naukę języków obcych, technologie informacyjne oraz kompetencje kluczowe, które miały przygotować młodzież do funkcjonowania w zglobalizowanym świecie. W tym okresie dynamicznie rozwinęło się także szkolnictwo wyższe, które przeszło proces dostosowania do wymogów Procesu Bolońskiego, wprowadzając system trzystopniowy (studia licencjackie/inżynierskie, magisterskie i doktoranckie) oraz system punktów ECTS.

Ważnym etapem była reforma edukacji z 2017 roku, która zniósła gimnazja i przywróciła ośmioklasową szkołę podstawową oraz czteroletnie liceum ogólnokształcące. Decyzja ta miała na celu uproszczenie struktury edukacyjnej, wydłużenie cyklu kształcenia w szkole podstawowej oraz wzmocnienie kształcenia ogólnego. Zmiana ta spowodowała jednak liczne problemy organizacyjne i kadrowe, a także wzrost obciążeń programowych dla uczniów.

Ostatnie lata w szkolnictwie polskim to czas intensywnego rozwoju nowych technologii w edukacji, które szczególnie wyraźnie zaznaczyły swoją obecność w czasie pandemii COVID-19. Nauczanie zdalne stało się koniecznością i ujawniło zarówno potencjał, jak i słabości systemu. Z jednej strony przyspieszyło proces cyfryzacji szkół, z drugiej jednak uwidoczniło problemy związane z brakiem dostępu do odpowiedniego sprzętu i nierównościami edukacyjnymi.

Szkolnictwo w Polsce po 1989 roku przeszło zatem długą drogę od centralnie sterowanego systemu podporządkowanego ideologii, do modelu bardziej zróżnicowanego, otwartego na potrzeby rynku pracy i procesy integracji europejskiej. Wprowadzane reformy, choć często kontrowersyjne, kształtowały obraz współczesnej edukacji, której celem pozostaje przygotowanie młodych ludzi do wyzwań współczesności oraz umożliwienie im rozwoju w warunkach globalizacji i postępu technologicznego.

[1] A. Radziwiłł, W. Roszkowski, *Historia 1945-1990*, Warszawa 1995, s. 321.

[2] A. Radziwiłł, W. Roszkowski, *Historia 1945-1990*, Warszawa 1995, s. 326.

[3] Wydaje się jednak, że szkoła nigdy do końca nie jest odpolityczniona, gdyż zawsze pozostanie osadzona w konkretnych warunkach społeczno – politycznych konkretnego państwa. Tu chodzi jednak o odejście od ideologicznego państwa socjalistycznego.

[4] I. Białycki (red), *Edukacja w zmieniającym się społeczeństwie*, Warszawa 1995.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.